

ECONOMICS

Проблеми інноваційно активних підприємств та шляхи їх вирішення

Л. М. Будняк

Подільський державний аграрно-технічний університет, м. Кам'янець-Подільський, Україна
Corresponding author. E-mail: budnyakluba@gmail.com

Paper received 26.01.21; Accepted for publication 03.02.21.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2021-249IX44-04>

Анотація. Інноваційна активність в умовах сьогодення є запорукою збереження та ефективного функціонування підприємств на ринку. Вона вже давно стала головною умовою їх конкурентоспроможності та вимагає системного управління. У XXI столітті у конкурентній боротьбі виграють ті підприємства, які є інноваційно активними. Якщо ж підприємство не є лідером галузі, саме інноваційна активність стає запорукою виживання його на ринку. У статті запропоновано бачення різних науковців з приводу ключових моментів аналізу інноваційної активності, показників і напрямів дослідження даного процесу. Проаналізовано динаміку кількісних і якісних показників підприємств, що задіяні в процесі інноватики, інноваційних технологій, продукції, понесених витрат, їх розподілу та отриманого ефекту. Розкрито проблеми інноваційно активних підприємств та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: Інновації, інноваційна активність, інноваційна продукція, інноваційні технології, поточні витрати, капітальні витрати, доходи, ефект.

Вступ. В умовах сьогодення втриматися підприємствам на плаву досить не просто. Для цього необхідно постійно вдосконалювати себе і те, чим займаєшся безпосередньо. Як наслідок, необхідно думати про майбутнє, вкладати кошти в майбутнє, здійснювати розширене відтворення, ґрунтуючись на принципах діалектики. Важелем такого руху виступає інновація.

У провідних країнах світу до 60 % підприємств щорічно впроваджують продукцію, яка містить нові знання і технологічні рішення, а витрати на науку і проектні рішення в цивільних галузях перевищують 3 % ВВП. Зарубіжний досвід переконливо свідчить про те, що інноваційні підприємства виконують дуже важливі функції в економіці розвинених країн. Країни-лідери мають головну перевагу — нове підприємницьке мислення і свідомість, що сформувалися у багатьох громадян в останні десятиліття. Інноваційна психологія гармонічно об'єднує діяльність урядових структур, бізнесменів, учених і фінансистів. [1, с.30]

Так, першою країною, яка зрозуміла зміни тенденцій світового виробництва, була Японія, що, у свою чергу, привело дану країну до числа світових лідерів у галузі інноватики. Це є основою актуальності обраної теми для дослідження.

Короткий огляд літератури по темі. У наукових працях з розкриття питання інноваційної активності прослідковуються певні напрямки. Так, дослідження динаміки, тенденцій, темпів і пропорцій інноваційного розвитку проведено в наукових працях Л. Федулової та Я. Жаліла.

С. Ільєнкова, О. Мазур, В. Шовкалюк розкрили вплив фактору підвищення інвестиційної активності підприємств на ріст конкурентоспроможності продукції та розвитку підприємства в цілому. Дослідження глобальних факторів та їх впливу на інноваційну діяльність економіки країни проведено у працях Т. Гринько, М. Джаман, В. Гусєва, А. Яковлева та інших. Оцінюванням інноваційної активності регіонів України займалися Т.А. Васильєва, О.Б. Жихора, Н.Ю. Гладинець, В.С. Мальцев, П.М. Григорук.

Інноваційну перспективу, як фактор розвитку національної економіки, розкрито у працях А. Гальчинського та В. Гейця. Питаннями реформування інноваційної політики України та фінансування інноваційної діяльності займалися О. Чемодурова, І. Одотюк, О. Фашевської та ін.

Метою проведених досліджень є аналіз стану інноваційного процесу в умовах сьогодення, розкриття проблем, що постали перед інноваційно активними підприємствами та шляхів їх вирішення.

Методологічною базою дослідження виступають такі прийоми і способи – аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння, рядів динаміки, монографічний тощо.

Результати та їх обговорення. Інноваційна активність підприємства — це специфічна оцінка інтенсивності інноваційної діяльності підприємства як основного фактору його розвитку та нагромадження абсолютних конкурентних переваг.

Основними базисами інноваційної активності є інноваційна діяльність, активність діяльності фірми та потенціал підприємства.

Для оцінки інноваційної активності підприємств пропонується застосовувати три підходи:

- 1) формальний – надає можливість розподілити всі підприємства на інноваційно активні та інноваційно неактивні. Тут рахуються та аналізуються кількісні показники, пов'язані із інноваціями;
- 2) ресурсно-витратний – ґрунтується на визначенні розміру ресурсів або понесених витрат, що мали місце на всіх стадіях реалізації інноваційного проекту;
- 3) результативний підхід – передбачає оцінку ефекту від інноваційної діяльності застосувавши принцип «з інновацією» і «без інновації».

При проведенні досліджень нами використано змішаний підхід. В основі останнього лежить використання кількісних і якісних показників аналізу інновацій та розрахунок ефекту на базі порівняння отриманого результату та понесених витрат.

Дослідження інноваційної активності підприємств проводилося на базі Хмельницька область. Загальні

результативні показники останньої в динаміці зросли. Так, валовий регіональний продукт збільшився і на початку 2019 року становив 75646 млн. грн. Порівняно з 2015 роком темп його росту становили 84%.

В розрахунку на одну особу спостерігаємо також зростання валового регіонального продукту. Збільшення складає 88%.

Поряд з цим, інноваційно активних підприємств Хмельниччини в динаміці зменшилося. Якщо 2010 року ми мали 60 інноваційно активних підприємств, то 2019 р. – лише 10. Найгіршим по інноваціям виступає 2017 рік. Кількість інноваційно активних підприємств тут становила лише 8 (рис.1).

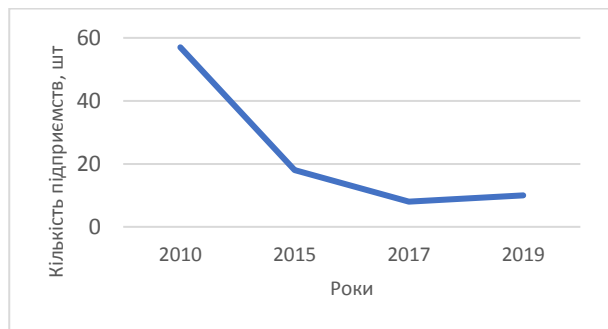

Рис.1. Динаміка промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси)
Джерело: систематизовано на базі статистичної звітності Хмельниччини[5]

Як наслідок, показник питомої ваги інноваційно активних підприємств у загальній вартості підприємств, фактично повторив картину динамічного ряду

Таблиця 1. Динаміка упроваджених видів інноваційної продукції (товарів, послуг) у натуральних і вартісних одиницях

Показники	2010 р.	2015 р.	2017 р.	2019 р.	Відхилення 2019 р. від 2010 р. (+,-)
Кількість упроваджених видів інноваційної продукції (товарів, послуг)					
усього, од	36	24	7	13	-23
з них нових видів машин, устаткування, приладів, апаратів	13	13	к	13	0
Обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг)					
усього, тис. грн.	32309,1	127076	27769,1	219969	187660,3
відсотків до загального обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг)	0,3	0,7	0,1	0,7	0,4

Джерело: систематизовано на базі статистичної звітності Хмельниччини[5]

Дані таблиці 1 свідчать про те, що кількість упроваджених нових видів інноваційної продукції (товарів, послуг) в динаміці зменшилася. Так, якщо 2010 року ця величина становила 36 одиниць, то 2019 р. – 13, тобто у 2,8 рази менше. Щоправда, порівняно з попереднім роком спостерігаємо позитивну динаміку і збільшення вище зазначеної величини у 1,9 рази. Якщо, на початку динамічного ряду інноваційні упровадження не обмежувалися лише новими машинами, устаткуванням та апаратами, то 2019 р. – лише даними технічними засобами.

Поряд із зменшенням у кількісному плані інновацій, обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) збільшився і причому суттєво. Величина росту у динаміці становила 680%. Останнє можливо пояснити тим, що реалізовані інновації були успішними і мали певний економічний зиск.

абсолютної величини таких підприємств. Тому маємо найвище значення питомої ваги – 2010 року – 16,9%, а найменше 2017 року – 5,7%. Звітного року величина даного показника мала трохи вище значення порівняно з 2017 р. і становила 6,6%.

Рис.2. Динаміка упроваджених у виробництво нових технологічних процесів

Джерело: систематизовано на базі статистичної звітності Хмельниччини[5]

Плачевну картину спостерігаємо і на рисунку 2. Якщо 2010 року кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів перевищувала 40 одиниць, то 2019 р. – лише п'ять, а це у вісім разів менше. Тобто, мова про розвиток і вдосконалення тут не йде. Мова може йти лише про виживання.

Наступним кроком аналізу є дослідження кількості упроваджень інноваційної продукції та обсягу реалізованої інноваційної продукції (таблиця 1).

Витрати на інновацію в динаміці зменшуються. Якщо 2010 р. витрачалося майже 750 млн. грн., то 2019 р. – лише 15,6 млн. грн. Зменшення відбулося у 48 разів. Тобто ми зовсім забули про такі поняття як розвиток, інновації, рух вперед тощо.

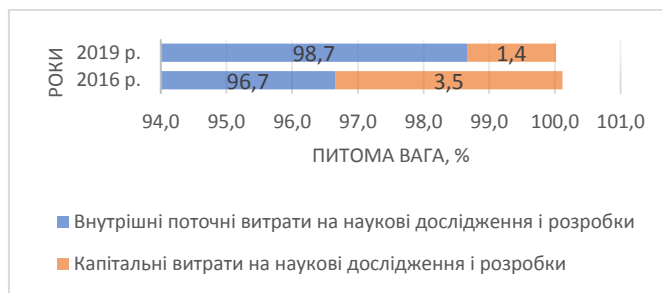

Рис.3. Питома вага витрат на наукові дослідження і розробки.

Джерело: систематизовано на базі статистичної звітності Хмельниччини[5]

Якісним показником ефективності витрат виступає співвідношення між їх поточною і капітальною складовими (рис. 3).

Отримані результати свідчать про те, що капітальні витрати звітного року майже не здійснювалися. Хоча базисного року вони також були несуттєвими і

становили лише 3,5% від загальної суми витрат. По суті можна зробити висновок, що Хмельниччина працює в основному на «сьогодні», а не на перспективу.

Важливим якісним показником аналізу витрат виступає їх розподіл в розрізі міст і районів. Базою при цьому слугує інформація, висвітлена в таблиці 2.

Таблиця 2. Розподіл витрат на інновації промислових підприємств по містах і районах

Область, міста і райони	2015 р.	2017 р.	2019 р.	Відхилення 2019 р. від 2015 р. (+,-) тис. грн	Відхилення 2019 р. від 2015 р. (+,-) тис. грн
Хмельницька область	66659,4	24552,5	15639,2	-51020,2	-8913,3
міста					
Хмельницький	41988	14509,5	15252,8	-26735,2	743,3
Кам'янець-Подільський	к	-	-	-	-
Нетішин	-	к	-	-	-
Славута	-	7125,2	-	-	-7125,2
Старокостянтинів	783,6	-	-	-783,6	-
Шепетівка	370,3	2913	-	-370,3	-2913
райони					
Красилівський	к	-	-	-	-
Старокостянтинівський	к	-	-	-	-
Теофіпольський	-	4,8	386,4	386,4	381,6

Джерело: систематизовано на базі статистичної звітності Хмельниччини[5]

Так, Хмельниччина за період дослідження нараховувала 20 районів, 13 міст, у тому числі 6 – обласного значення, 24 селища міського типу та 1414 сільських населених пунктів. До таблиці 2 увійшли 6 міст і 3 райони, які мали відношення до інновацій. Досліджуючи динамічний ряд можна зробити висновок, що процес інновації у вище зазначених територіальних одиницях здійснювався не рівномірно і не стабільно. Так, Красилівський і Старокостянтинівський райони здійснювали інноваційну діяльність лише 2015 р. Аналогічна картина прослідковується у містах Старокостянтинів, Кам'янець-Подільський, Нетішин та Славуту. Перших два міста мали витрати на інновації базисного (2015) року, других два – 2017 р. Кращу ситуація мали у місті Шепетівка та у Теофіпольському районі. Тут витрати на інновації здійснювалися на протязі двох років. Лише місто Хмельницький регулярно вкладало кошти в інновації, але без стабільної позитивної динаміки.

Порівняння доходів і витрат свідчить про те, що 2015 р. чистий фінансовий результат був із знаком мінус, а 2017 і 2019 рр. – із знаком плюс. Причому у 2017 р. доходи перевищували витрати на 102,5 млн. грн., а 2019 р. – на 204,3 млн. грн. Відповідно рентабельність даного процесу становила 417 та 1310%.

За результатами проведених досліджень, проблемами інноваційно активних підприємств в умовах

сьогодення є: слабкі комунікації, як зовнішні, так і внутрішні; ставлення до ризику – підприємства не готові брати на себе будь-які ризики або розділяти їх з партнерами; недостатня обізнаність у сучасних технологіях, у тому числі й цифрових; брак коштів та проблеми з пошуком джерел фінансування тощо.

Висновки. Одержані результати свідчать про те, що втриматися на плану можливо за умови вкладення коштів у розвиток свого підприємства. Вдала інновація буде вигідною для підприємства і укріпить його становище на ринку. В майбутньому це буде базою отримання сталих позитивних фінансових результатів.

Зокрема, за даними Державної служби статистики України, більша частина фінансування інноваційних розробок припадає саме на власні кошти підприємств.

Активізувати інноваційну діяльність підприємств Хмельниччини можливо за умов: вдосконалення податкового законодавства в контексті сприяння інноваційній діяльності; державної підтримки інноватики та наукових розробок пов'язаних з нею; використання бізнес-інкубаторів з позиції залучення матеріально-технічної та інтелектуальної бази вищих навчальних закладів для проведення досліджень з актуальних питань (щільний зв'язок між наукою і виробництвом); створення прийнятних умов для інвесторів, як іноземних так і національних.

ЛІТЕРАТУРА

- Гринько Т. В. Сутність, складові та особливості категорії «Інноваційна активність підприємств» // Інновації: практика та досвід, 2010. №8. С. 30-32
- Лаврук В.В., Будняк Л.М., Лаврук О.С. Проблематика залучення інвестицій у економічну модернізацію і підвищення конкурентоспроможності тваринництва //Агросвіт, 2020. №11. С.12-17 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.agrosvit.info/pdf/11_2020/5.pdf
- Лаврук В. В., Будняк Л. М. Сучасний стан та завдання інвестиційного забезпечення розвитку та підвищення конкурентоспроможності галузей сільського господарства. // Інвестиції: практика та досвід, 2020. вип.2. С.5-11 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2020/3.pdf
- Касич А. О. Інноваційна активність підприємств України: динаміка, проблеми та шляхи вирішення. //Інвестиції: практика та досвід, 2016 р. №22. С.21-24
- Статистичний щорічник Хмельницької області за 2019 р. /За редакцією начальника головного управління статистики у Хмельницькій області Л.О. Хамської,2020. м. Хмельницький. 457с.

REFERENCES

1. Hrynko T. V. Essence, components and features of the "Enterprises Innovative Activity" category // Innovations: practice and experience, 2010. №8. P. 30-32
2. Lavruk V, Budnyak L, Lavruk O. Problems of attracting investments in economic modernization and increasing competitiveness of animal husbandry // Agrosvit(Agro world), 2020. №11. P.12-17. Retrived from: http://www.agrosvit.info/pdf/11_2020/5.pdf
3. Lavruk V, Budnyak L. The current situation and the problems of investment development and improvement of the competitiveness of agricultural sectors // Investments: practice and experience, 2020. Issue 2. P.5-11 Retrived from: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2020/3.pdf
4. Kasych A. Innovative activity of Ukrainian companies: dynamics, problems and solutions // Investments: practice and experience, 2016 p. №22. P.21-24
5. Statistical yearbook of Khmelnytsky region for 2019/ L.O. Khamska [Ed], 2020. Khmelnytskyi. 457p.

Innovatively Active Enterprises Problems and the Ways to Solve Them

L. M. Budniak

Abstract. Innovative activity in today's conditions is the means to maintaining and effective functioning of enterprises in the market. It has long been the main condition for their competitiveness and requires systematic management. In the XXI century those enterprises that are innovatively active will win in the competition. If the company is not the leader of the industry, it is innovation activity that becomes the key to its survival in the market. The article offers the views of various scientists on the major points of innovation activity analysis, indicators and areas of this process research. The dynamics of quantitative and qualitative indicators of enterprises involved in the process of innovation, innovative technologies, products, incurred costs, their distribution and the obtained effect are analyzed. The problems of innovatively active enterprises are revealed and the ways of their solution are offered.

Keywords: *Innovations, innovative activity, innovative products, innovative technologies, current expenses, capital expenses, incomes, effect.*